

ποῖον ἐκήρυξαν οἱ ἀληθεῖς σοφοί, ὅτι: μόνη ἡ πίστις συνενοῖ καὶ ταυτίζει πρὸς ἓνα σκοπὸν τὰς καρδίας καὶ τὰς προσπαθείας τῶν ἀνθρώπων. Μόνη αὕτη ἔχει ἐν ἑαυτῇ τὸν σπινθῆρα τῆς ἠθικῆς ζωῆς, ἐξ οὗ πᾶς ἔλλογος ὀργανισμὸς τῆς κοινωνίας ἐμφυχοῦται. Ἄμα ἐκλείψῃ ἡ πίστις ἄρχεται ἡ ἀποσύνθεσις, ἡ σήψις τοῦ κοινωνικοῦ σώματος, ἐφ' οὗ ἔρπουσι τότε οἱ ἄνθρωποι, ὡς ἐντάφιοι σκώληκες ἐκ πτωμάτων τρεφόμενοι. Διὰ μόνης

τῆς πίστεως εἰσάγεται ἡ ἄρμονία εἰς τὴν κοινωνίαν, ὡς εἰσάγεται εἰς τὸ πνεῦμα, διότι δι' αὐτῆς ἔχομεν τὴν ἀρχὴν καὶ τὸν σκοπὸν τοῦ κόσμου, καί, μεταξὺ τῶν δύο τούτων ὄρων, τὸν ἄνθρωπον ὑπὸ Θεοῦ ποιηθέντα καὶ εἰς τὸν Θεὸν διὰ τῆς ἐκπληρώσεως τοῦ θείου νόμου ἐπανερχόμενον...

Τέλος ἀναλογισθῆτε ὅτι ἡ παιδεία σας ἀπέναντι τῆς ἀπειρου τοῦ Θεοῦ σοφίας εἶναι μηδὲν καὶ ὅτι: «Ἀρχὴ σοφίας φόβος Θεοῦ».

ΓΡΑΦΙΚΑΙ ΜΕΛΕΤΑΙ

Ἡ ΠΑΛΑΙΑ ΔΙΑΘΗΚΗ ὡς ΠΑΙΔΑΓΟΓΙΚΟΝ ΒΙΒΛΙΟΝ

ΙΕ'

Εἶδομεν ὅτι ὁ ἐν τῇ Ἀγ. Γραφῇ «ἀδουλεσζῶν», ἐγγίζει καὶ θωπεύει αὐτὴν τὴν τοῦ Θεοῦ εἰκόνα αὐτὴν ψηλατᾷ καὶ θωπεύων ἐνηθύνεται καὶ εὐφραίνεται, καθὼς εὐφραίνεται καὶ ἐνηθύνεται τὸ μικρὸν παιδίον, τὸ ὁποῖον θωπεῖον τὸ πρότωπον τῆς ἑαυτοῦ μητρὸς ἢ πατρὸς δέχεται εἰς ἀντάλλαγμα τὸ μεδίλαμα καὶ φιλημα αὐτῶν. Ἐπίσης εἶδομεν ὅτι ὁ μελετῶν τὴν Γραφὴν καὶ σπουδάζων ἐν αὐτῇ εὐρύνει τὰ ὄρια τῶν γνώσεων αὐτοῦ, ζωοποιεῖ καὶ θερμαίνει τὸ ὀρησκευτικόν του συναίσθημα, κρατύνει καὶ τονώνει τὰς ὀρησκευτικὰς του πεποιθήσεις. Τὸ βιβλίον τοῦτο εἰπέ τις εἶνε «βιβλίον τὸ ὁποῖον ἔχει τὴν δύναμιν, τὴν ὁποίαν οὐδὲν ἄλλο βιβλίον ἔχει, ν' ἀνυψῆ τὸν ἄνθρωπον πρὸς τὸν Θεόν» καὶ νὰ καταδιδάξῃ—προσθέτομεν—τὸν Θεὸν πρὸς τὸν ἄνθρωπον. Ὁμοιάζει πρὸς ποταμὸν διερχόμενον διὰ μέσου μυρῶν ἀκαθάρτων τελεμάτων καὶ ὅμως διατηροῦντα τὴν διαύγειαν τῶν ὑδάτων του. Ὄθω καὶ ἡ Ἀγία Γραφὴ διερχομένη διὰ μέσου ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν ζώντων εἰς τὰ μάλλον φαῦλα τῆς ἀμαρτίας καὶ ἐξαχρειώσεως στρώματα, οὐ μόνον δὲν μολύνεται ἀλλὰ διατηροῦσα ὄλον τῆς τὸ μεγαλεῖον καὶ τὴν διαύγειαν, καθαίρει καὶ ἐξαγιάζει τοὺς δι' ὧν διέρχεται καὶ τὰς καρδίας αὐτῶν ἀδιάσπας πρὸς τὸν οὐρανὸν ἀνυψοί, καὶ εἰς μὴν αὐτὰς καὶ κατοικίαν Πατρὸς καὶ Υἱοῦ καὶ Ἀγίου Πνεύματος μεταποιεῖ. (1ω. 14, 23). Ἄς ἐξακολουθήσωμεν οὕτω μελετῶντες τὴν Ἐξαήμερον.

«Καὶ εἶπεν ὁ Θεός· Γενηθήτωσαν φωστῆρες ἐν τῷ οὐρανῷ εἰς φαῦσιν τῆς γῆς... καὶ ἔστωσαν εἰς σημεῖα καὶ εἰς καιροὺς, καὶ εἰς ἡμέρας καὶ εἰς ἐνιαυτούς... Καὶ ἐγένετο οὕτως. Καὶ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τοὺς δύο φωστῆρας τοὺς μεγάλους, τὸν φωστῆρα τὸν μέγιστον καὶ τὸν φωστῆρα τὸν ἐλάττω καὶ τοὺς ἀστέρας. Καὶ εἶδεν ὁ Θεὸς ὅτι καλόν... Καὶ ἐγένετο... ἡμέρα τετάρτη». (Γεν. Α, 14—18).

Δὲν ἀρκεῖ ἡ φωτεινὴ οὐσία, ἡ πηγὴ τοῦ φωτός, τὴν ὅποian κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν τῆς δημιουργίας παραγαγὼν διέχυσεν ἐφ' ὀλοκλήρου τῆς κτίσεως καὶ ἦτις ἐφαίδρυνε τὰ σύμπαντα, ἐκδιώξασα τὰς τοῦ σκότους μελαγχολίας—ἀλλ' ὁ καλὸς Θεὸς συνεχίζων τὴν ἑλπίδα ἰδιαιτέρην Αὐτοῦ διὰ τὴν ἡμέραν καὶ

φροντίδα, διακράττει τὴν ποιητικὴν καὶ τῶν δύο μεγάλων περιγεωγῆ) φωστῆρων Ἥλιου καὶ Σελήνης καὶ τῶν ἀστέρων παραγγέλλει τὴν ἐμφάνισιν τῶν δύο μεγάλων φωτεινῶν ὄγκων καὶ ἐστῶν τοῦ φωτός—τοῦ Ἥλιου καὶ τῆς Σελήνης—εἰς φαῦσιν ἐπὶ τῆς γῆς!—Πολὴ ἐνδιαφέρον δεικνύει δι' αὐτὴν ἀρὰ γε πρὸς τὴν νὰ προετοιμάξῃ αὐτὴν; Διὰ τὴν τὸν τόσον καὶ ὅπως ἐξαχρειοῦσιν διαχέρον δι' αὐτὴν;—«Ὁ οὐρανὸς τοῦ οὐρανοῦ τῷ Ἰακώβ, τὴν δὲ γῆν ἔδωκε τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων»—

Οὗτος λοιπὸν εἶνε ὁ λόγος. Ἄλλ' ὁ ἄνθρωπος θὰ ἐνθουμήται αὐτὰ ἢ μήπως λησμονήσῃ καὶ αὐτὸν τὸν Πλάστην του;

«καὶ ἔστωσαν εἰς σημεῖα καὶ εἰς καιροὺς, καὶ εἰς ἡμέρας καὶ εἰς ἐνιαυτούς». Ὡστε ἐποίησε τὸν Ἥλιον, τὴν Σελήνην καὶ τοὺς ἀστέρας, ὄχι μόνον ἵνα φωτίζωσι τὴν γῆν ἀλλ' ἵνα τὰ σώματα ταῦτα ἐξυπηρετήσῃ καὶ ἄλλως, καὶ εἰς πολλὰ ἄλλα τοὺς κατοικοῦντας ἐπ' αὐτῆς ἵνα χρησιμεύωσιν ὡς ὠφέλιμοι καὶ πρόχειροι σύμβουλοι καὶ ὀδηγοὶ τοῦ ἀνθρώπου ἵνα προαναγγέλλωσιν εἰς αὐτὸν τὰς βουλάς τοῦ Ἐπιφύτου καὶ τελευταῖον ἵνα χρησιμεύωσιν εἰς αὐτὸν ὡς δεικταὶ καὶ ὄρια τῶν ἡμερῶν καὶ ἐτῶν.

Πρῶτος λοιπὸν σκοπὸς καὶ προορισμὸς αὐτῶν ἵνα φωτίζωσι, θερμαίνωσι καὶ ζωογονήσῃ τὴν γῆν καὶ τοὺς κατοικοῦντας ἐν αὐτῇ· δεύτερον, ἵνα προαναγγέλλωσι τὰς βροχὰς καὶ ἀνομιρίας, τὰς ξηρασίας καὶ καταγίδας, τὰς τρικυμίας καὶ λοιπὰς θεοσημείας καὶ τρίτον, ἵνα μέχρις οὗ εὑρεθῶν τὰ ὀρολόγια καὶ λοιπὰ χρονόμετρα ὁ ἄνθρωπος μὴ πλέῃ ἐν τῷ ὠκενῷ τοῦ χρόνου, ἀνευ ὀδηγοῦ, συμπλωτήρος καὶ πυξίδος, οὕτως εἶπειν. Ἄλλὰ μήπως καὶ μετὰ τὴν ἐπιπόνησιν καὶ ἐφεύρεσιν τῶν ὀρολογίων καὶ λοιπῶν χρονόμετρων ἔπαυσαν ὁ ἥλιος, ἡ σελήνη καὶ οἱ ἀστέρες νὰ ἄρχωσιν τοῦ χρόνου καὶ νὰ χρησιμεύωσιν ὡς μόνον καὶ ἀληθεῖς καὶ ἀφευδῆς δεικταὶ αὐτοῦ; Μήπως μετὰ τὴν ἐπιπόνησιν τῶν διαφόρων χρονόμετρων ἠχρήστευσαν ὡς πρὸς τὸ καθῆκον τοῦτο τὰ οὐράνια σώματα; Ἡ πείρα βεβαίη, ὅτι ταῦτα κατέχουσι τὴν ἀρχὴν καὶ ἀρχουσιν ὡς πιστοὶ δοῦλοι τοῦ Κυρίου τῶν.

Τούτουθεν καὶ ποιμένες καὶ ἀγρόται καὶ ναυτίλοι καὶ πεζοπόροι πρὸς τοὺς ἀστέρας στρέφονται, τὴν δὲ σὶν διερευνῶσι, τὴν ἀνατολήν ἐξετάζουσι, τὰς κινήσεις τῶν ἀστέρων μελετῶσι τὰ χρώματα καὶ μεταλλά-

γὰς αὐτῶν σπουδάζουσι καὶ μετὰ τῆς ἑλπίς δημιουργίας ὡς ὁ Δαβὶδ ἀναφωνοῦσιν: «Ὡς ἐμεγαλύνθη τὰ ἔργα Σου, Κύριε! πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησας».

ΑΠΟΛΟΓΗΤΙΚΑΙ ΜΕΛΕΤΑΙ

Ο ΧΡΙΣΤΟΣ ΑΠΕΘΑΝΕΝ ΩΣ ΘΕΑΝΘΡΩΠΟΣ

Ὁ Ρωμαῖο συγκρίνων τὸν θάνατον τοῦ μεγίστου τῶν φιλοσόφων Σωκράτους πρὸς τὸν τοῦ Χριστοῦ ἀναγκάζεται ὑπὸ τῶν πραγμάτων νὰ βροντοφωνήσῃ τὸ ἑξῆς: Ὁ θάνατος τοῦ Σωκράτους εἶναι θάνατος σοφοῦ, ἀλλ' ὁ τοῦ Χριστοῦ εἶναι θάνατος Θεανθρώπου. Ἀπλῆ ἀνασκόπησις τῆς ἀφελεστάτης τῶν Εὐαγγελιστῶν διηγήσεως περὶ τοῦ θανάτου Του πείθει ἀδιστακτῶς πάντα εὐλικριγῆ ἑρευνητὴν ὅτι ὁ Χριστὸς θνήσκει ἔκουσίως ὡς ἀπόλυτος κυρίαρχος τῆς ζωῆς Του. Ἡ στάσις ἦν ἐτήρησε κατὰ τὰς τελευταίας στιγμὰς τῆς ζωῆς Του πᾶν ἄλλο ἢ ἀνθρώπινος εἶναι. Δὲν ἀδημονεῖ, δὲν πικραίνεται, δὲν γογγύζει, δὲν πονεῖ πρὸ τοῦ ἐπικειμένου θανάτου. Οὐδόμως τὸν ἐξοργίζει ἡ ἀχαριστία καὶ σκληροκαρδία τοῦ θηριώδους λαοῦ ὑπὲρ οὗ θυσιάζεται ἀλλὰ τούναντίον καὶ ἀπὸ τοῦ Σταυροῦ εὐχεται δι' αὐτόν. Ἡ ἀπάθεια μεθ' ἧς διηγείται τὸ φρικτὸν τέλος Του μετὰ τὴν ἀπαρίθμησιν τῶν ἀτιμωτικῶν μαρτυριῶν Του πᾶν ἄλλο εἶναι ἢ ἀνθρωπίνη. Προδιαγράφει ἐν πάσῃ λεπτομερείᾳ τὸ τραγικώτατον μαρτύριόν Του ὡς νὰ διηγῆται κατὰ σύννηδες καὶ ἐπουσιῶδες ἡ δευτερευούσης σημασίας γεγονός τὸ ὁποῖον ἐλάχιστα ἢ διόλου δὲν τὸν ἀφορᾷ! Τὸ νὰ βαδίξῃ ἔκουσίως πρὸς τὸν θάνατον μηδενὸς βιάζοντος, πρὸς οὐδὲν ὄφελος ἀποβλέπων, οὐδενὸς φαινομενικῶς λόγου ὑπάρχοντος, ἐνῶ ἠδύνατο, ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀντιδράσεως, ἢ ἐνισχύσεως, καὶ χωρὶς νὰ παραβῆ καὶ τὸν ἐλάχιστον νόμον, νὰ μὴ ἀποθάνῃ, ἀποδεικνύει ἀνεξήγητον αὐτοθυσίαν ἀνθρωπίνως προῦποτιθεμένῳ φυσικῶς ὅτι δὲν ἦτο παράφρων! Ἐνῶ πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν τοῦ προσέφερον ἑκατομμύρια λαοῦ τὴν βασιλικὴν πορφύραν, τὸ διάδημα καὶ τὸν θρόνον τοῦ Ἰουδαϊκοῦ ἔθνους αὐτὸς ἀποποιεῖται ταῦτα καὶ ἀντ' αὐτῶν ἐκλέγει εὐχαρίστως καὶ οἰκειοθηλῶς τὴν κοκκίνην γλαμύδα, τὸν ἀκάνθινον στέφανον καὶ τὸν Σταυρόν. Ἐξηγεῖται ἀνθρωπίνως ἡ τοιαύτη στάσις; Τὰ ἑκτακτα τέλος καὶ ἀνεξήγητα ὅλα φυσικὰ καὶ ὑπερφυσικὰ γεγονότα ἃ ἐξετυλίχθησαν κατὰ τὴν ὑστάτην στιγμὴν Του ἔτινα

ἠνάγκασαν καὶ τὸν Ρωμαῖον ἑκατόνταρχον ν' ἀναφωνήσῃ τὸ ἀληθῶς Θεοῦ Υἱὸς ἦν οὗτος, καὶ τὸν Διονύσιον τὸν Ἀρεοπαγίτην τὸ ἢ Θεὸς θνήσκει ἢ τὸ πᾶν ἀπώλετο δὲν εἶναι πλέον ἢ ἐμφανεῖς ἀποδείξεις τῆς Θεότητός Του; Τίς δύναται ν' ἀρνηθῆ τὴν ἱστορικότητα ὅλων τῶν ἄνω ἐκτιθεμένων ἀφοῦ σύγχρονοὶ Του δὲν τὸ ἐτόλμησαν ἂν καὶ εἶχον ὑψιστον ἀτομικὸν πρὸς τοῦτο συμφέρον; Ὡστε εὐλόγως ἔλεγεν ἐγὼ τίμημι τὴν ζωὴν μου. Οὐδεὶς αἴρει αὐτὴν ἀπ' ἐμοῦ. Ἐξουσίαν ἔχω θεῖναι καὶ πάλιν λαβεῖν αὐτήν. Οὐδεμίαν ἐξουσίαν ἔχεις ἐν ἐμοὶ (πρὸς Πιλάτον) κ.λ.π. (Ἰωάν. 10 18). Πῶς ἔχει τὴν ψυχικὴν ἡρεμίαν νὰ ὀμιλῇ μετὰ τόσην γλυκύτητα περὶ τοῦ Ἰούδα; Πῶς ἐξηγεῖται ἡ τόση ἀταραξία Του δι' ἑαυτὸν καθ' ἣν στιγμὴν συνελαμβάνετο ὡς κακοῦργος καὶ ἡ προσπάθεια ν' ἀσφαλισθοῦν οἱ μαθηταὶ Του; Πῶς καὶ ἀπὸ τὸ Κριτήριον ἔχει τόσην ἀπάθειαν ὥστε νὰ παρακολουθῆ τοῦ Πέτρου τὰς ἐν τῇ αὐτῇ ἀρνήσεις καὶ δι' ἑνὸς βλέμματος νὰ ἐπιφέρῃ ἐπαναστατικὴν ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ Πέτρου μετάνοιαν; Πῶς ἔχει τόσην ψυχικὴν ἀντοχὴν νὰ παρηγορῆ τὰς κλαιούσας δι' Αὐτὸν γυναῖκας ἐνῶ ὠδηγεῖτο εἰς τὸν Γολγοθᾶν; Μὲ πόσον ἀπειρον συμπάθειαν προνοεῖ ἀπὸ τοῦ Σταυροῦ περὶ τῆς μητρὸς Του ἐμπιστευόμενος ταύτην τῷ Ἰωάννῃ! Μὲ πόσην ἀγάπην προσεύχεται ἀπὸ τοῦ Σταυροῦ ὑπὲρ τῶν σταυρωτῶν Του! Πῶς ὑπομένει ἐν σιγῇ τόσα ταπεινωτικὰ μαρτύρια ἀπὸ ἐκείνων οὓς διὰ βίου εὐηργέτει καὶ ὑπὲρ ὧν ἀπέθνησεν! Καὶ ποῦ δὲν ἀποτυπῶνται ἡ Θεανδρική μεγαλοψυχία Του! Εἶναι ποτὲ δυνατόν ὁ οὕτω θνήσκων νὰ ἦναι ἀπλοῦς ἄνθρωπος; Ἐπιτρέπει τοιαύτην σκέψιν ἡ πείρα, ἡ κσινη λογικὴ καὶ ἡ ἱστορία; Καὶ αὐτὸς ὁ Βάουρ ἐξετάζων τὸν θάνατόν Του καὶ δεσμευόμενος ὑπὸ τῶν πραγμάτων ἀναγκάζεται νὰ ὁμολογήσῃ ὅτι τὸ μόνον μυστηριώδες τῆς ἱστορίας πρόσωπον εἶναι ὁ Χριστὸς δηλαδὴ ἀνεξήγητος ἄνθρωπος. Καὶ ἄλλοι ἀπέθανον ὑπὲρ ἄλλων ἀλλ' ὑπὲρ οἰκίων, φίλων, πατρίδος, εὐεργετῶν, ἐπιστήμης, δικαίου, καὶ πάντοτε ἐξ ὑπολογισμοῦ καὶ ἐξ ἀνάγκης ὡς καὶ ὁ Σωκράτης, ἀλλ' οὐδεὶς ὑπὲρ ὅλου ὁμοῦ τοῦ κόσμου, τελείως αὐτόκλητος, αὐτοβούλως ἐκλέγων τὸ φρικτώτερον τῶν μαρτυριῶν, καὶ δι' ὑπὲρ τῶν ἐχθρῶν Του σταυρωτῶν. Οὐδεὶς βεβαίως διότι οὐδεὶς ἄλλος ὑπῆρξε Θεάνθρωπος ὡς ὁ Χριστὸς. Ἄς ἴδωμεν ἂν ὁ θάνατος τὸν ἐξίσωσε πρὸς τοὺς λοιποὺς ἀνθρώπους.